

NELINIȘTILE LUI LUCIAN

Lucian poate fi Lucian Bâgiu, sau poate să nu fie... Credem ce vrem, literatura este un spațiu al libertății prin excelență. Tocmai de aici vine fascinația, interesul, curiozitățile și indiscrețiile atât de ademenitoare. Nu vom postula nici o teză legată de vreo identitate, pe nici un plan, nici pe cel al așa-zisului real, nici pe cel al așa-zisei ficțiuni. Oricum, mai devreme sau mai târziu, ne vom căuta pe noi înșine în ceea ce scriitorul, orice scriitor, creează spre a împărtăși altora, nouă, celor care citim. Iar când este vorba despre neliniști, nu numai că nu ne miră nimic, dar venim și mai punem de la noi câte ceva, că, vorba ceea, avem de unde, har Domnului!

Profesorul, Inefabil, Un bărbat și o femeie și chiar, oarecum emfatic și aproape pleonastic, *Neliniști*, acestea sunt „neliniștile” lui Lucian¹. Este destul de dificil să reformulăm anecdotic textele din volum, adică să povestim ce se întâmplă în cele patru fracțiuni ale „neliniștilor” fără să ne asumăm riscul ciuntirii literarității acestora. Inefabilul rămâne oricum în afara repovestirii, oricât de inspirată ar fi aceasta din urmă.

Vom consacra câteva gânduri bune primului text din volum, nu pentru că celelalte nu ar merita toată atenția, ci pentru că dorim să deschidem și să propunem un posibil culoar de apropiere de text prin lectură. Două sau poate trei – nu știm exact – personaje insolite ne întâmpină pe prima pagină, în primul text, *Profesorul*. Două care se văd – în măsura în care textul generează imagine în conștiința cititorului – și se aud, întrucât vorbesc, și, eventual, un al treilea, care nu se vede, care nu vorbește, dar cu care se vorbește. Și aici, în acest punct, credem ce vrem... Elocvență a scriitorului, elocvență a personajelor, solemn, protocolar, ceremonios, acestea ar putea fi atributele dialogului instaurator. Volumul începe astfel bine, incită la lectură, pare să promită dezvăluiri, poate chiar surprize, ne conduce ingenios într-un spațiu al așteptării curioase, ne induce o primă și ușoară „neliniște”, așa că citim mai departe. Și vedem că mai apare un personaj, o doamnă de astă dată. Aceasta pare să se adreseze din mers aceluiași nevăzut și neuzit de pe prima pagină, ceea ce vine să confirme într-un fel existența Profesorului, căci despre el este vorba. Și ușoara noastră neliniște dispare, cel puțin pentru moment. Deci Profesorul există! Spațiul lecturii devine mai securizant, cititorul capătă curaj să citească mai departe și o ușoară nerăbdare de a-l întâlni pe Profesor vine și ia locul „neliniștii”. Începe un fel de dublu joc, al scriiturii și al lecturii, al doilea derivat din primul care are și conotații livrești intertextuale, personajul care se prezintă noii venite și se numește Apostol iscând în mintea acesteia o asociere cu personajul omonim al lui Rebreanu. Apariția unui majordom care face oficiile de tratare a musafirilor (aflăm între timp că avem de-a face cu domnul Apostol, profesor de filozofie, cu tânărul Parcival Russet, student la litere și cu doamna Maria M., actriță), stârnește o nouă neliniște:

Profesorul căutat, personajul cu care s-a vorbit în absență, nici măcar nu locuiește acolo... „Ceaiul este servit” sunt cuvintele cu care majordomul se retrage, fără nici o altă lămurire. Ceea ce pentru cititor este straniu de la început, începe să devină straniu și pentru personaje. Un fel de „cine suntem?”, „ce vrem?”, „ce căutăm aici?”, aceasta este tonalitatea primelor nedumeriri intratextuale, ale personajelor, care vin să se suprapună peste cele ale lecturii, ale cititorului. O dublă neliniște așadar... Dar ne-o asumăm mai ușor atunci când aflăm că „în eroare ne inducem singuri”. Așadar, n-avem decât să nu ne mai inducem singuri în eroare dacă dorim să fim stăpâni pe situație. Neliniștitor este și sistemul de acces în spațiul care ar trebui să fie casa Profesorului. O ușă laterală care „se închide automat și ermetic imediat ce intră cineva. Ieșirea este pe altundeva”. Textul nu vorbește răspicat, nu este descriptiv în maniera realistă, de unde avalanșa de incertitudini care neliniștesc percepția prin lectură. Vrem să înțelegem, vrem să știm clar ce se întâmplă, despre ce este vorba, ce-o fi cu casa asta a așa-zisului Profesor... Pentru că trebuie să fie ceva. Există, bineînțeles, o serie de sugestii textuale care ne ghidează, dar este destul de riscant să procedăm ca personajul Apostol, de exemplu, care, într-un moment de tulburare mărturisește: „Am presupus și am crezut fără să cercetez”. A presupus că Profesorul locuiește acolo, a crezut că este acolo și a început să vorbească cu el ca și cum presupunerile sale nu mai aveau nevoie de nici un fel de verificare. Și s-a înșelat. A vorbit singur stărnind nedumerirea celui care l-a surprins în această ipostază ușor ridicolă. Așadar eu, cititorul, dacă nu am chef să devin la un moment dat ridicol, n-am decât să evit orice fel de presupuziție. Și atunci mă bazez pe ce am, pe ce văd, adică pe text. Dar ce-mi dă textul, spre liniștirea percepției mele? Nu mare lucru. Sugestii, cum spuneam. Când oamenii nu au ce vorbi, vorbesc despre vreme. Așa și personajele noastre, după ce se pomenesc toate trei în aceeași încăpere și constată că cel care le-a invitat nu numai că nu este de față dar nici măcar nu locuiește acolo, încep să încropească un dialog: observă că le este frig, își amintesc că și afară s-a lăsat frigul și perorează în jurul concordanței dintre frigul care s-a lăsat și perioada anului. Pe lângă frig, mai este și întuneric, fereastra încăperii este nu numai întunecată, dar parcă „prea întunecată”. Și seara este de fapt noapte. Dacă la toate acestea mai adăugăm și gândul ad-hoc al tânărului Parcival: „Este atât de rece încât m-am gândit pentru două secunde cum se vor fi simțind sufletele morților imediat după moarte: pustii, părăsite, însingurate și reci...” sugestia este foarte transparentă și eu, cititorul neliniștit, inspir adânc și-mi zic: „asta era, ăștia au murit și au ajuns undeva, chiar ei sunt sufletele morților, personajul însuși ne-a dat acest indiciu”. Așa o fi... Mă duc mai departe și caut confirmări. Întrebat fiind la un moment dat de doamna Maria M. de când lucrează în casa Profesorului, majordomul „trăiește” un moment de descumpănire: „Mi-e teamă că nu mai știu. Am uitat. *Parcă de o veșnicie*. Nu m-am gândit niciodată la acest aspect. Eu am urmat doar instrucțiunile.”² Adică nici timpul nu mai curge acolo. Nu, deoarece aflui mai departe că ceasul lui Apostol s-a oprit, deși este un ceas elvețian care „merge fără greș din generație în generație”. Dar iată că și

ceasului i-o fi sunat ceasul, după cum opinează însuși posesorul. În plus, pe perete există „o pendulă încremenită”. Avem deci de-a face cu un spațiu fără timp, în afara timpului, dacă vrem. Asta nu-l împiedică însă pe Apostol să-și fixeze ceasul elvețian după pendula din perete. „Ne-am pus de acord cu ora locală. Perfect.” Spune el, perfect capabil de ironie. Și atunci mă întreb: „Ăștia sunt sau nu sunt morți de-a binelea? Mai au chef de glume?” Și iarăși mă clatin și-mi spun că n-or fi chiar morți, chiar dacă cu o pagină înainte personajul Apostol îmi mai dăduse un indiciu transparent, printr-o frază rostită „clar, sentențios și resemnat: Abandonați orice speranță voi, cei ce...” Vorbea, evident, despre cei ce intră într-un asemenea spațiu, care în contextul celebru original este nici mai mult nici mai puțin decât infernul. Până la urmă ajung la un fel de compromis: da, personajele textului *Profesorul* sunt niște morți, numai că ei nu știu că au murit, chiar dacă în jurul lor semnele abundă: Apostol observă că lui nici barba nu-i mai crește, iar Maria M. relatează cum bucătăreasa i-ar fi șoptit ceva de genul : „Oricum, madam, de-acum n-o să te mai îngrași nici de ți-ai dori.” Și totuși nu este chiar infernul, întrucât nu este vorba despre punctul terminus al itinerarului. Da, au fost poftiți acasă la Profesor, au primit indicații clare în acest sens, dar n-au găsit pe nimeni aici, în afară de majordom care nu le-a putut spune mare lucru. Ei au dat curs invitației, dar vizita la Profesor nu și-a atins scopul întrucât gazda nu a apărut și este puțin probabil că va apărea vreodată. Așadar nu știu și nu vor afla de ce se află acolo. Au văzut doar că nu pot ieși pe ușa laterală pe care au intrat, acea ușă fiind rezervată doar intrării, intrare care se petrece o singură dată. Ieșirea este alta. Și de ieșit, se iese tot o singură dată. Dar nu oricând, ci doar într-un moment anume, când vine barca. Asta pentru că trebuie traversat „râul de jos”. Adresa este una cunoscută, taximetristul care l-a adus pe tânărul Parcival aici l-a servit prompt, „parcă își cunoștea destinația de dinainte”, după cum povestește chiar protagonistul. Și adaugă, sigur pe sine: „De altfel este ultima casă pe stânga, iar strada se sfârșește pe malul abrupt al râului. Altă casă nu mai este iar râul nu poate fi trecut, nu există nici un pod.” Dacă ar exista vreun pod, râul ar fi putut fi trecut de oricine care s-ar fi aflat prin preajmă și în orice moment. Or, singurul mijloc de a-l trece și de a continua drumul cu sens unic, fără întoarcere, este barca. „Barcă” este și ea o sugestie textuală transparentă. Este cea care ne trece *dincolo*, în schimbul unui bănuț. Așadar morții noștri nu au ajuns încă *dincolo*. Suntem într-un spațiu intermediar, descumpănit, în care, chiar dacă nu există timp, personajele trebuie să mai stea „o vreme”, până la sosirea bărcii. Este o lume populată de personaje trecătoare, într-un fel de „du-te vino” permanent, „clienții” casei *Profesorului*, trecuți riguros într-un registru, serviți impecabil de majordomul care urmează „instrucțiunile” primite odată pentru totdeauna printr-o „notă” de la Profesor. O lume care funcționează fără greș, care și-a învățat mersul pe de rost: „Totul se desfășoară la fel în fiecare seară.[...] Oaspeții intră aici după propriile lor indicații, *presupun*. Eu îi primesc și îi găzduiesc.[...] Desigur, când am fost angajat aici, conform instrucțiunilor, fiecare oaspete avea rezervat un loc al său. *Cred* că profesorul s-a ocupat de acest aspect”³, spune majordomul, oferind

prin presupunerile sale o imagine oarecum mai completă a acestei lumi intermediare.

După cum am precizat de la început, nu am intenționat să repovestim textul lui Lucian Bâgiu, drept pentru care nu vom mai oferi amănunte anecdotice. În text se vorbește, se conversează, se pun întrebări și se încearcă răspunsuri, dialogurile sunt interesante și, cum am mai spus, pline de sugestii. Dar textul trebuie citit pentru a se putea profita de complexitatea, de bogăția ofertei lui. Se poate discuta și interpreta onomastica textului, numele personajelor sunt semnificative, purtătoare de sens, se poate vorbi despre conotațiile mântuirii care îl preocupă la un moment dat pe unul dintre personaje, se poate detalia semnificația „instrucțiunilor” în virtutea căror funcționează această lume intermediară, cum am numit-o etc. În ce ne privește, am încercat să trasăm doar câteva posibile jaloane de lectură, nu neapărat pentru a oferi o grilă coerentă de lectură, cât pentru a arăta felul în care fiecare cititor poate să construiască la rândul lui un mecanism de interpretare pe care să-l înzestreze cu resorturile care i se par potrivite. Astfel, din punctul nostru de vedere, resortul mecanismului de descifrare a textului – cu toate rezervele pe care le avem față de așa-zisa necesitate de „descifrare” a unui text – este „neliniștea”. Volumul se numește *Neliniști*, iar numele își pune amprenta obligatoriu asupra conținutului, chiar dacă acesta din urmă nu a fost gândit neapărat și conștient pentru a răspunde prin fiecare text titlului. Există în volum un text care se numește chiar „Neliniști”, și probabil că autorul l-a ales ca titlu de volum în virtutea unui procedeu curent, „pars pro toto”. Dar iată că s-a întâmplat mai mult decât a intenționat, probabil, autorul. „Neliniștea” s-a insinuat peste tot și ea funcționează ca resort al textului cu care se deschide volumul și care a făcut obiectul considerațiilor anterioare.

Vom încheia aceste considerații printr-o constatare: neliniștea cititorului legată de tulburarea percepției pe parcursul lecturii - prin crearea de către autor și trasarea expresă a unor dimensiuni existențiale suplimentare față de cele confirmate și cunoscute prin trăirea directă - se convertește treptat în speranță. Este liniștitor să aflăm că moartea nu există de fapt, că drumul nostru este unul lung, infinit, fără sfârșit propriu-zis, doar cu etape diferite în care trecem prin ceea ce trebuie să trecem, deoarece există „instrucțiuni” clare în acest sens, există un Profesor competent care se ocupă de toate și care are grijă ca totul să iasă perfect în cele din urmă; că ciclurile se reiau - Apostol „moare” dar se trezește ulterior și îmbracă uniforma de majordom, întrucât majordomul în exercițiu trece râul cu barca; că chiar dacă totul dispare la un moment dat din raza vederii – ca să parafrazăm ultima frază a textului – „lumina unei zile frumoase inundă încăperea” – așa cum spune tot ultima frază a textului, după fiecare noapte care se sfârșește.

Note:

¹ Lucian Vasile Bâgiu, *Neliniști*, ed. „Grigore Moisi”, Bacău, 2006.

² *Ibidem*, p. 18, (subl. noastră).

³ *Ibidem*, p. 17, (subl. noastră).